

۵ ویژگی نورپردازی طبیعی در حیاط‌های مرکزی ایرانی

۱۳ آذر ۱۴۰۴ | سکرو

در معماری معاصر، حیاط اغلب فضایی "باقی‌مانده" از ساخت‌وساز است؛ تکه‌ای زمین که آسمانش باز است اما ارتباط ارگانیکی با فضای داخل ندارد. اما در معماری سنتی ایران، حیاط (میان‌سرا) قلب خانه بود. جایی که در آن، نور خورشید نه یک مزاحم، بلکه مهمان محترمی بود که باید به درستی پذیرایی و هدایت می‌شد.

[معماران ایرانی](#) با شناخت دقیق زاویه تابش خورشید و رفتار نور، حیاط را به یک "دستگاه نوری عظیم" تبدیل می‌کردند. در این مقاله از **سکرو**، ۵ ویژگی هوشمندانه نورپردازی طبیعی در این فضاها را بررسی می‌کنیم که چگونه فضایی جادویی و در عین حال عملکردی می‌ساختند.

تیم طراحی سکرو متخصص در خلق فضاهای همساز با اقلیم و نور است. برای مشاوره و سفارش طراحی یا آموزش، همین حالا پیام دهید:

[پیام در واتس آپ](#)

[پیام در تلگرام](#)

بازتاب نور خورشید از حوض آب و ایجاد نقش‌های نوری روی سقف ایوان

۱. حوض آب؛ آینه متحرک و پخش‌کننده نور

شاید فکر کنید حوض وسط حیاط فقط برای زیبایی یا خنکی هواست. اما یکی از مهم‌ترین عملکردهای حوض، "مدیریت نور" است.

آب حوض مانند یک آینه بزرگ (Reflector) عمل می‌کند.

• **انعکاس به سقف ایوان:** نور خورشید به سطح آب می‌تابد و با زاویه‌ای ملایم به زیر سقف ایوان‌ها و طاق‌نماها بازتاب می‌شود. این نور، دیگر آن نور تیز و سوزان مستقیم نیست؛ بلکه نوری لرزان، متحرک و شاعرانه است که سقف‌های تاریک را روشن می‌کند.

• **روشن کردن جبهه سایه:** انعکاس نور از آب کمک می‌کند تا بخش‌هایی از خانه که در سایه قرار دارند، کاملاً تاریک نشوند و نوری غیرمستقیم دریافت کنند.

ایوان به عنوان فضای نیم‌سایه و قاب‌بندی منظره پرنور حیاط

۲. رقص سایه‌ها با تغییر فصول (زمستان‌نشین و تابستان‌نشین) □□□□

نورپردازی در حیاط ایرانی "ایستا" نیست؛ بلکه تقویمی است. [معمار با جهت‌گیری دقیق خانه \(رون\)](#)، نور را در فصول مختلف کنترل می‌کند.

• **زمستان:** خورشید مایل می‌تابد. طراحی طوری است که نور به عمق اتاق‌های "زمستان‌نشین" (که رو به جنوب هستند) نفوذ می‌کند و آن‌ها را گرم و روشن می‌سازد.

• **تابستان:** خورشید عمود می‌تابد. اتاق‌های "تابستان‌نشین" (پشت به آفتاب) و حیاط در سایه دیوارهای بلند قرار می‌گیرند. در واقع، نورپردازی طبیعی در اینجا به معنای "**فرار از نور مستقیم**" و پناه بردن به سایه خنک است.

فیلتر کردن نور توسط پنجره ارسی و ایجاد طیف رنگی روی فرش

۳. ایوان؛ فضایی برای "نیم‌سایه" □□

ایوان شاهکار گذر از نور شدید به تاریکی مطلق است. در حیاط‌های ایرانی، شما هرگز مستقیماً از زیر آفتاب داغ به داخل اتاق تاریک نمی‌روید (که باعث شوک چشم شود). ایوان یک فضای "**نیم‌سایه**" (**Penumbra**) ایجاد می‌کند. این فضا که سه طرف آن بسته و یک طرف آن به حیاط باز است، شدت نور را تعدیل می‌کند. نشستن در ایوان به شما اجازه می‌دهد از منظره پر نور حیاط لذت ببرید، بدون اینکه آزار ببینید. این "قاب گرفتن نور" از درون سایه، یکی از زیباترین جلوه‌های بصری معماری ماست.

۴. مشبک‌ها و ارسی‌ها؛ فیلترینگ رنگی نور □

نماهای رو به حیاط، سطوح صاف و صلب نیستند. [پنجره‌های ارسی](#) با شیشه‌های رنگی و دیوارهای مشبک آجری، نور ورودی از حیاط به اتاق‌ها را "فیلتر" می‌کنند.

این ویژگی باعث می‌شود نور خالص و سفید بیرون، هنگام ورود به فضای داخلی، به طیفی از رنگ‌ها تبدیل شود. این تغییر کیفیت نور، علاوه بر زیبایی، حس محرمیت را نیز تأمین می‌کند؛ زیرا از بیرون (حیاط پر نور) نمی‌توان داخل اتاق (که تاریک‌تر است) را دید، اما از داخل می‌توان بیرون را تماشا کرد.

فیلتر کردن نور توسط پنجره ارسی و ایجاد طیف رنگی روی فرش

۵. دیوارهای بلند و سایه‌اندازی متقابل (Self-Shading)

در اقلیم‌های گرم و خشک، نور زیاد مساوی با گرمای زیاد است. بنابراین یکی از ویژگی‌های نورپردازی حیاط مرکزی، توانایی "تولید سایه" است. حیاط‌های ایرانی (به‌ویژه نمونه‌های گودال‌باغچه) دارای دیوارهای بلند و تناسب‌های عمیق هستند. این عمق باعث می‌شود در بیشتر ساعات روز (به‌ویژه ظهر تابستان)، بخش بزرگی از کف حیاط و نماها در سایه خود ساختمان قرار بگیرند. در اینجا، هنر نورپردازی در واقع هنر "سایه‌پردازی" است تا فضایی قابل زیست ایجاد شود.

سایه‌اندازی متقابل دیوارهای بلند در حیاط مرکزی گودال‌باغچه

نتیجه‌گیری: نور به عنوان مصالح ساختمانی

در حیاط ایرانی، نور چیزی نیست که فقط "دیده شود"؛ بلکه چیزی است که "حس می‌شود". معمار ایرانی با استفاده از آب، آجر، چوب و هندسه، نور را خم می‌کند، می‌شکند، رنگ می‌کند و بازتاب می‌دهد. این برخورد هوشمندانه، درسی بزرگ برای معماری سبز و پایدار امروز است: چگونه بدون مصرف انرژی الکتریکی، فضایی روشن، زنده و متعادل خلق کنیم.

ما در سکرو، حکمت کهن معماری ایرانی را با تکنولوژی‌های نوین پایداری تلفیق می‌کنیم تا بنایی بسازیم که هم زیباست و هم کارآمد. برای مشاوره و شروع همکاری، همین حالا پیام دهید:

[پیام در واتس‌آپ](#)

[پیام در تلگرام](#)

[اینستاگرام سکرو](#)

[یوتیوب سکرو](#)

واتس آپ سکرو

[تلگرام سکرو](#)

[پینترست سکرو](#)

[آپارت سکرو](#)

X سکرو

برای دانلود نسخه PDF این مقاله باید ثبت نام یا وارد حساب کاربری شوید.

[ورود / ثبت نام](#)